כיון דאיסורה בטיל. וגבי כליס לעיל (עמוד א) דלא קאמר הכי דמיירי בכלים של תקרובת עבודת כוכבים שאין להם בטול ודלא כפ"ה שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים: **ברוך** אתה לשמים שהחזרת לי אבדתי. שהקדשנו אחרים תחתיהם. ותע"ג דמדאורייתא לא מיתסרי דהא דהקדש מינהו ואין מדש אוסר דבר שאינו שלו ואם כן להדיוט שרי מ"מ קנסו לאסור לגבוה והא דמייתי מההיא קרא לקמן (דף נד:) למלתיה דעולא דכיון ששחט בה סימן אחד אסרה דמייתי אף להדיוט כדמוכח בחולין פ"ב (דף מ.) הכי מייתי (ג) מדאסר לגבוה במעשה זועף שלא נשתנה הכלי א"כ במעשה רבה יש לאסור אף להדיוט (ד):

משום כספה וזהבה של ירושלים. שהיה המטבע של כסף ושל זהב: **דינרי** הדריינא טריינא שיפא. פירש בקונטרס על שם מלכי רומי נעשו הלורות ושמם אדריינוס טוריינוס שיפא שנישוף ואין לורתה ניכרת מחמת יושנה וקשה לר"ת דהא אמרינן בהגוזל קמא (ב"ק נ:) איזה מטבע של ירושלים דוד ושלמה מלך אחד וירושלים עיר הקדש מלך אחר ונערוך פי' כפ"ה ונראה לי לתרץ קושית דר"ת דודאי אדריינוס וטוריינו' כשמשלו על ישראל פסלו לורת מטבע הראשונה וחתמו בה שמם ולאחר החורבן הרבה בקשו לגנוז ונראה לר"ת לפרש הדריינא עגול לשון הדורא דכנתא (חולין דף קיג.) טוריינא גדול כתריטא דאמרינן המלוה את חבירו על המטבע אפי' כנפה כתריטא שיפא שנישוף ואין האותיות ניכרות בו שהיו דוד ושלמה שמם כתוב במטבע (ד) ולא לורתם כדאמרי' לעיל (דף מג.) דלורת אדם אסורה ומתוך שנישוף לא היו יכולין להכיר (ה):

מאי כיון דאיסורא לא בטיל מדרב גידל. בריש פירקין (דף נ.) (ב) בשאר טומאה דלית ליה טהרה במקוה דימא כי היכי דשאר טומאות סלקי הא נמי קלה למיסק מינייהו: **טומאה נמי לא בטלה.** כיון דליכא למימר הכי: **כיס חוניו.** מפרש בשמעתין בתריתא דמנחות [קט:] חוניו בנו של שמעון הצדיק שברח למצרים מפני אחיו ובנה שם מזבח ופליגי התם אליבא דמ"ד לשם עבודת כוכבים ואיכא למ"ד לשם"ש וקמיבעיא ליה לר' יוסי בן שאול אליבא דמ"ד לאו בית עבודת כוכבים היא דאליבא דמ"ד דעבודת כוכבים היא לא קמיבעיא ליה דהשתא להדיוט אסורין כדאמר לעיל [נא:] בכלים שנשתמשו בהן לעבודה כדבר לגבוה מיבעיא: **ואין נ"ל לדבר אחר.** דהניס ששמשו לעבודת כוכבים אין נ"ל שלא ישמשו עוד למקדש כדכתיב ביחזקאל (מד) יען אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם וגו' וכתיב בתריה לא יגאו אלי לכהן לי ומדקאמר אין נ"ל לדבר אחר מכלל דבית חוניו לאו דבר אחר הוא ואפ"ה קתני דכהנים אסירי וקמיבעיא ליה לר' יוסי כלים מאי: **כהנים דבני דעה נינהו.** וידעי שנאסרו הנמות אף לשם גבוה והלכו וענדו בכמה הוא דקנוס רבנן: **אבל כלים לא.** קנסי או דלמא לא שנא: **מקרא היה בידינו.** בהך דעבודת כוכבים דהיכא דמדאורייתא הוה בהו טעמא להתירא קנסוהו רבנן תע"ג דלאו בני דעה נינהו ה"נ תע"ג דלאו בית עבודת כוכבים ולא מיתסרי מדאורייתא קנסוהו רבנן בכלים כהניס: **כל הכלים.** כהניס שבימי חזקיהו היו מגידין לו כל הכלים של בית המקדש אשר הזניח אחז במלכותו במעלו לעבודת כוכבים: **הכנו והקדשנו מאי לאו הכנו דאטבלינו.** מטומאת עבודת כוכבים: **והקדשנום דאקדישננהו.** א) שחזרו ומשחום בשמן המשחה. אלמא כיון דמדאורייתא לא מתסרי דהא הקדש מינהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו אינהו נמי לא גזרו עלייהו הואיל ולאו בני דעה נינהו: **שהחזרת לי אבדתי.** זהו המקרא ששכחתי: **שהקדשנו אחרים תחתיהן.** אבל הכי קנסוהו רבנן וגזור: **מורחים לפונים.** שימוש ארבע לשכות שהיו במקלעות העזרה קא חשיב בגמ' מדות (פ"א מ"ו): **ואמר רב ששת ששקלו' לעבודת כוכבים.** אלמא תע"ג דלהדיוט לא מיתסרי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הכא דבר גבוה ותע"ג דלאו בני דעה נינהו. וכבית חוניו נמי תע"ג דלאו בית עבודת כוכבים ולא מיתסרי כלים דידיה מדאורייתא גזור בהו רבנן: **הסס קרא אשכח ודרוש.** דמדאורייתא אסירי אפי' להדיוט: **דכתיב ובאו בה פריצים וחללוה.** מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא והוו להו דידהו וכשנשתמשו בהן לעבודת כוכבים נאסרו: **אמרי.** הכי דבית חשמונאי כשנלחמו היכי נעביד: **ניתברינהו.** על יד עובד כוכבים כדי לבטלן: **אבנים שלימות.** שאין בהם פגימות ואפילו כפגימות סכין שתחגור בה לפורן פוסלת בהן כדאמרינן בהכל שוחטין (חולין יח.): **נגסרינהו.** לאחר שבירתן להשוות פגימתן לא תניף עליהם ברזל כתיב ועמדו וגמזום: **ונתברינהו.** כדי לבטלן מעבודת כוכבים: **ונשקלינהו לנפשייהו.** שהרי חולין הן וכדקאמרת ונאו בה פריצים וחללוה: **משום כספה וזהבה של ירושלים.** שרוצה הקדש: **טריינא הדריינא שיפא.** מטבעות של ירושלים. טריינא הדריינא על שם מלכי רומי נעשו הלורות ושמם טוריינוס אדריינוס: **שיפא.** יש ניותר שנישוף מחמת יושנו ואין הלורה ניכרת: **מתני' ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים.** דעובד כוכבים פוסל אלוהו יליפינן ולא ישראל וכל שכן דישראל אינו מבטל עבודת כוכבים דישראל דאין לה בטילה עולמית דהא ושם בסתר כתיב [דברים כז] **גמ' שנים לנו בילדותך שלו ושל ישראל.** ועכשיו אתה שוה לנו ושל חבירו אבל של ישראל לא: ומקשי תלמודא **דישראל מי בטלה והא ושם בסתר כתיב: שיש לו.** לעובד כוכבים בה שותפות. וכזקנותו חזר בו דאף על גב שיש לו שותפות אינו יכול לבטל חלקו של ישראל: **ואיכא דמתני לה.** לר' הילל בריה דר' וולס: **אסיפא.** דמתניתין: דרבי

מיריצלים (שם). וחילולה. משמע כיון שנאו פריצים מילוה, נפק לחולין (שם). שלו ושל חבירו. בין ששניהן עובדי כוכבים לילה אחת בין שזה עובד לפעור זה למרקוליס (לעיל מב.).

עין משפט נר מצוה

לב א ב מי"ר פ"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ז:
לג ג ד מי"ר פ"ט מהל' איסורי מזבח הלכה יד
סמג לאוין שט:
ה ומי"ר פ"ה מהל' בית הבחירה הל' יז:
לד ו מי"ר פ"ל מהל' בית הבחירה הלכ' יד סמג לאוין רל:
לה ז מי"ר שם הלכ' טו:
לו ח מי"ר פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ט סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף ה:
לז ט מי"ר שם טוש"ע שם סעיף ג:
לח י מי"ר שם טוש"ע שם סעיף יג:

תורה אור השלם

1. וְאֵת כָּל הַכֵּלִים אֲשֶׁר הֵזִניחַ הַמֶּלֶךְ אָחָז בְּמַלְכוּתוֹ בְּמַעֲלוֹ הִכִּנוּ וְהַקְדֵּשׁוּנוּ וְהִנֵּם לִפְנֵי מִזְבַּח יְיָ:
דברי הימים ב כט יט
2. וְהֶסְבּוֹתִי פְּנֵי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת צִפּוּנִי וּבָאוּ בָהּ פְּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ:
יחזקאל ז כב
3. אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עוֹלֹת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כז ו
4. וְכָתַבְתָּ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא תָנִיף עֲלֵיהֶם בַּרְזֶל:
דברים כז ה
5. אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת יְיָ מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר וְעָנוּ כָל הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן:
דברים כז טו

רבינו חננאל

כוכבים לא קא מיבעיא ליה דכיון דכי מבטיל לה בטלה ומותרת בהנאה מדאיסורה בטלה. טומאתה נמי בטילה כי קמיבעיא ליה דקרובת עבודת כוכבים של אוכלין דאיתקוש למת כדאמרן כדרב גידל דאמר רב גידל מנין לעבודת כוכבים שאינה בטילה עולמית. שנאמר ויצמדו לבעל פעור. מאי כיון דאיסורא לא בטיל טומאתה נמי לא בטיל. או דלמא איסורה דאורייתא לא בטלה אבל טומאה דרבנן בטלה. או לא שנא ועלתה בתיקו: בעא מניה רב יוסף בן שאול מרבי כלים שנשתמשו בהן בבית חוניו מהו שישתמשו בהם במקדש בירושלים. ומיבעי ליה אליבא דר' יהודה דאמר בית חוניו לאו בית עבודת כוכבים היא ור' מאיר חולק עליו ואומר בית חוניו עבודת כוכבים היא. ומפורשת חלוקתם בסוף מסכת מנחות. דתנן התם הכהנים ששימשו בבית חוניו לא ישתמשו במקדש בירושלים. ואין צריך לומר לדבר אחר. פי' ואין צ"ל לדבר אחר הכהנים ששימשו בעבודת כוכבים שוראי נפסלו נמצאת סתם משנתנו זו כר' יהודה דאמר בית חוניו לאו בית עבודת כוכבים היא. מאי כהנים הוא דקנסינהו רבנן משום דבני דעה נינהו אבל כלים לא קנסו. או דלמא לא שנא. ופשט ליה אסורים הן שנאמר ואת כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו פי' שגנזום. והקדשנו אחרים תחתיהן והנם לפני מזבח ה'. לימא מסייעא ליה מזרחית צפונית ששם גנזו בית חשמונאי אבני מזבח שקצוות מלכי יון. ואמר רב ששת ששקצום לעבודת כוכבים. ודחינן משום דלא אפשר היכי ליעביד ליתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא נינסרינהו ולישקלינהו וחללוה. ולא מסייעא ליה. ואמרינן ואמאי גנזום לבטלינהו לאיסורייהו וליהדרו וליקדשינהו. ודחינן משום דלא אפשר היכי ליעביד ליתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא. ולא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא. ליתברינהו ולישקלינהו לנפשייהו כמו המטבע דאמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדריינא שיפא מפני טיבעא של ירושלים. עד שמצאו מקרא שמותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה. ופרקינן התם במטבע לא אישתמש בה אישתמש בהו מזבח דהוא גבוה לאו אורח ארעא לאישתמושי בהו הדיוט: **פיסקא** עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו. עובד כוכבים כו': **גמ'** אמר ליה ר' שמעון ברבי לרבי שנים לנו בילדותך. עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו שלו ושל חברו. אם יש לו בה שותפות. בילדותיה מאי סבר ובזקנותיה מאי סבר. בילדותיה סבר ישראל אדעתא דעובד כוכבים פלח כו': איכא דמתני לה אסיפא. ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים. פשיטא. אמר רבי הלל

מסורת הש"ס

א) [לעיל נ.], ב) מנחות קט., ג) [לקמן נד.], ד) [חגיגה טו.], ה) [לקמן נד.], ו) [מדות פ"ג מ"ו יומא פח.], ז) [לקמן נד.], ח) [ב' תוס' זבחים נד: ד"ה אבנים ותוס' גיטין קח. ד"ה איכא ותוס' לעיל כג: ד"ה בקשו ותוס' חולין יח. ד"ה וכמה], ט) בכורות נ., י) [בנדרים סב. איתא וחללוה כיון שפרלוס נעשו חולן], כ) לעיל מב. [לקמן סד:], ל) [נ"ל בריש וכ"ל בב"מ מד.], מ) [ב"מ מד.], נ) [וע"ע תוספת חולין מח. ד"ה ס"ס שנים וכו'], ס) [וע' היטיב תוס' בכורות נ. ד"ה דינרא],

גליון הש"ס

גמ' טומאה דרבנן. עיין לעיל דף מח ע"ב ברש"י ד"ה ועבר. וכחולין דף יג ע"ב בתוס' ד"ה תקרובת: גמ' אשכח ודרש. עיין נדרים דף סב ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שהחזרת לי אבדתי. נ"ב [וקשה נהי דמשום] דאיכא לפרש הכמו שנמנו ליכא לאקשויי דלמא הכמו דאטבלינהו וכו' מ"מ מקרא מהיכא מיתי לאסריהו אי לא גלי לן דגזרו עליהו: (ב) רש"י ד"ה מאי כיון דאיסורא לא בטיל מדרב גידל ברש פירקין טומאה נמי לא בטלה וכיון דלית להו טהרה במקוה כשאר טומאות ליכא למימר הכא כי היכי דשאר טומאות סלקי הא נמי קלה למיסק מינייהו הס"ד ואח"כ מ"ה בית חוניו כלי"ל: (ג) תוס' ד"ה כרוך וכו' מדאסר לגבוה. נ"ב עיין בדף נ"ד לף להדיוט אסרם יחזקיהו: (ד) ד"ה דינרי וכו' ולא לורתם. נ"ב ע"ל דף מ"ג בתוס' ד"ה שעל הסדיניס:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה והקדשנום דאקדישננהו שחזרו ומשחום. נ"ב עיין מנחות נז ע"ב ובתוס' שם בד"ה ושמעני' וכו' כ' יאשי' סבר וכו' וא"ת הכא מוגיא וכו' ודו"ק היטב:

מוסף רש"י

ואינו צריך לומר לדבר אחר. שם שמשו לעבודת כוכבים לא ישמשו עוד בירושלים (מנחות קט.). הכנו שגנזום. לאסיריי בהגלה ותע"ג דלאו דידיה הוא, שהיו כלי שרת (חולין מ.). ששקצו אנשי יון. שהקטירו עליה לעבודת כוכבים במקדש (יומא מז.). משום כספה ודהבא של ירושלים. שהיה בלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחוה עובדי כוכבים עבדום עם הכסף (בכורות נ.). הויא רובא דעלמא. בתמיה דעביה נעי אינתוקי כל זהבים שבעולם (שם). הדריינא טריינא שיפא. אלו היו ממטבעות של ירושלים וחזקן של אלו בלו

מסורת הש"ס

(א) [תוספ' פ"ו ה"כ], (ב) [לעיל מב.], (ג) [לעיל מד.], (ד) [לקמן עא.]: [בכורות יג.], (ה) [תוספ' פ"ו ה"כ ע"ש], (ו) [שיין לעמ' הקודם],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אבל. לאו דווקא צורף. עי' לעיל מג ע"א תוד"ה לחידי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא נצרכה אלא שיש לו: (ב) שם במשנה רקק בפניה: (ג) גמ' בין בזו ובין בזו מחלוקת: (ד) רש"י ד"ה א"ר הילל וכו' והיא גופיה נמי לא מיקטרין לאסמוינן: (ה) ד"ה ודבר וכו' מכלל דחבריו נמי: (ו) ד"ה אילימא לאכלה ממש שמכרה ע"מ לאכלה: (ז) ד"ה ומנו צורף וכו' מימר אמר איידי דדמיה יקרין הא' צורף: (ח) ד"ה אם עד שלא וכו' ואינה בטילה לגמ'. נ"ב ע"ל בפ' בתרא דף עא: (ט) תוס' ד"ה לו דלמא וכו' לדמות דלאו דוקא ולא וכו' כלומר בצורף: (י) בא"ד דלא אתיא כריש"א בדפשטינן ודמי: (כ) בא"ד הא למ"ד בצורף וכו' אם לא שנאמר כן:

מוסף רש"י

פחסה. הכה עליה שראל בפטיש עד שנתמעכה צורתה אבל לא מיקרי כלום (לעיל מב.). גרדה. בטיט ובגואה (לעיל מד:). גרוטאות. תמיטות כסף (בכורות יג:). אם עד שלא נתן מעות יחזיר. דלא קנייה ולא מיחייב לגערה (לקמן עא:) דמשיכה אינה קונה (בכורות שם). יוליך הנאה לים המלח. דבעובדת כוכבים בין ישראל אינה בטלה עולמית (שם) דכיון דלא מצי להחזירה ולמשקל דמי (לקמן עא:).

רבינו חננאל

ב"ר לא נצרכה כגון שיש לו בה שותפות כו'. איכא דמתני לה אברייתא. ר' שמעון בן מנסיא אומר עבודת כוכבים של ישראל אינה בטלה עולמית. ואפילו יש לעובד כוכבים בה שותפות וקמ"ל ישראל מדעתא דנפשיה פלח לה לעבודת כוכבים. וכי מבטיל לה עובד כוכבים לא מבטיל אלא חולקא דנפשיה. אבל חולקיה דישראל לא מצי מבטיל ליה. ירושלמי ועבודת כוכבים שעבדה ישראל אין לה בטילה עולמית: מתני' כיצד מבטלה. קטע ראש אזנה. קטע ראש חוטמה. ראש אצבעה. פחסה כגון שהעביר צורת פניה ונראית כעין טס אע"פ שלא חסרה בטילה. אבל רקק או השתין בפניה או זרק בה צואה לא בטלה. מאי טעמא דבשעת כעסו

מ"ר הילל לא נצרכה אלא שיש לו. לישראל שותפות בה (ד) והא גופה לא מצטריך לאסמוינן דהא נמי פשיטא שאינו יכול לבטל חלקו של עובד כוכבים שאפילו שלו אין יכול לבטל אלא למידק מינה ישראל הוא דלא מבטל חלק העובד כוכבים אבל עובד כוכבים יכול לבטל חלק עצמו ולא אמרינן כי היכי דחלקו של ישראל לא בטיל חלק של עובד כוכבים נמי לא בטיל: שיש לו לעובד כוכבים בה שותפות. אפילו ביטל עובד כוכבים חלקו ההוא דישראל לא בטיל: וקמ"ל ישראל מדעתא דנפשיה פלח. ולא תלי בדעת עובד כוכבים: מתני' פחסה. מעבה בקורנס: גרדה. בטיט סחוב והשלך: אינה בטילה. לפוס שעתא רתח עלה והדר פלח לה. כל הני ביטולי בעובד כוכבים קמיירי: גמ' שפחסה כפניה. וקלקל צורתה: מנהני מילי. דהדר פלח לה: וקלל במלכו. מקלל את עבודת כוכבים שלו ומבזה אותה: ופנה למעלה. לבו למעלה לשמים: ואל ארץ יביט. מחזר ועובד עבודת כוכבים שלו: זעירי משמיה דרבי יוחנן ור' ירמיה בר אבא משמיה דרב. פליגי בטעמא דמתני': סתם לוקחי מתכת צורפים הן: בצורף עובד כוכבים. שמכרה עובד כוכבים לצורף חבירו התם קאמרי רבנן דלא בטלה דסבר המוכר כיון דלוקח זה עובד כוכבים הוא פלח לה ולא מבר לה: אבל. מכרה עובד כוכבים לצורף ישראל משמתא בטלה מדעתיה דמידע ידע דהאי מבר לה: נראין דברי שמכרה לחבלה דבטול: ודברי חבריי. דלא ביטל כשמוכרה לעובדה. ומדקתני נראין דברי בהא אבל דברי חבריי אין נראין בה מכלל (ה) דחבריה נמי בלחבלה פליגי ומדקאמר נראין דברי חבריי בלעובדה אבל דברי אין נראין בה מכלל דאיהו נמי עלה פליג וה"ק אני שמעתי בשתיהן ביטל והן שמעו בשתיהן לא ביטל ונראית שמועתי משמועת חבריי בלחבלה ושמועת חבריי משמועתי בלעובדה: אילימא לחבלה ממש. (ו) שנתנה ע"מ לחבלה: מ"ע דמ"ד ביטל. בלעובדה הא בהדיא אמר ליה לגס עבודת כוכבים אלמא לא אפקיה מוכר מכלל עבודת כוכבים: ומ"ע דמ"ד לא ביטל. בלחבלה הא ודאי בטלה מדעתיה: ומנו צורף ישראל. והאי סתמא זכין ליה ודקאמרי רבנן דלא ביטל מימר אמר (ז) האי צורף ישראל הדר מזכין לה לעובד כוכבים ופלח לה ור' סבר כיון דצורף ישראל הוא מידע ידע האי עובד כוכבים דסתמא חבולי מחביל לה ומתיכה בכור: לא. לעולם בצורף ישראל אפילו לרבנן ביטל והאי דקאמר ר' נראין דברי כשמכרה לחבלה לאו דפליגי רבנן עליה דימא נראין דברי לשומעי מחלוקתיו מדברי חבריי אלא ר' לפרושי פלוגתייהו אתא ולאסמוינן דבצורף עובד כוכבים הוא דפליגי וה"ק נראין דברי לחבריי וומדיס הס לי כשמכרה למי שעתיד לחבלה שדברי חבריי כשמכרה לעובדה הן. ולישנא דמלתא דיקא הכי מדלא קתני נראין דברי חבריי אלא ודברי חבריי מכלל דנראין דריש לחבריו קאמר דנראין הלכך אי הוה תני סיפא ונראין הוה משמע ונראין דברי חבריי לי בלעובדה וא"כ במאי פליגי: גרוטאות. שברי כספים: אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר. לעובד כוכבים ויבטלנה ואחר כך אם ירצה יקחנה ממנו. ואע"ג דמשך לא אמרינן עבודת כוכבים של ישראל היא (ח) ואינה בטילה דהא משיכה בטעות הואי דלא ידע שיש בהן עבודת כוכבים: אם משנתן מעות משך יוליך. הנאה ליס המלח ואין רשאי להחזירה לעובד כוכבים וליטול מעותיו ואע"ג דמשיכה בטעות הואי כיון דיסב דמי כי הדר שקליהו מיחזי כמתן דמזמן. אלמא אע"ג דזכין עובד כוכבים לישראל קתני אסורה דלא בטלה: אי אמרת בשלמא אמרת לצורף ישראל דברי הכל בטלה הא. מתניתין דישראל הוי לוקח וקתני יוליך ליס המלח מני: שאני התם דהאי עובד כוכבים אדעתא דעבודת כוכבים לא זכין. לא ידע שיש שם עבודת כוכבים אבל היכא דזכין עבודת כוכבים לבדה לצורף ישראל דברי הכל בטלה מדעתו: לוה עליה. עובד כוכבים אפילו מצורף ישראל: או שנפלה עליה מפולת. ואינו חש לפגומה: או שגנבוה ליסטים. ואינו מחזר אחריה: כמלחמת

אבל בצורף ישראל. (ט) לאו דווקא צורף דאפי' שאינו צורף נמי דכל ישראל לגבי עבודת כוכבים כצורפין מדמותיב מהלוקח גרוטאות ואי כשאינו צורף אסור מאי קפריך דלמא בשאינו צורף אייתי אלא מידי דנקט צורף עובד כוכבים נקט נמי צורף ישראל: או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת. פירוש וה"ק אף בצורף ישראל הריב"ן גרים תיקו והדר גרים מיתיבי א"ר נראין כו' ומותיב למ"ד מחלוקת בצורף עובד כוכבים אלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת אבל ליכא למימר דלמיפשט בעיין אתי וקא מוכח דבמרוייהו פליגי כדמשמע מתוך פ"ה דא"כ כי קמשני לדחות (ט) שאין דוקא ולא פליגי אלא בחדא לגומר לצורף עובד כוכבים א"כ תקשי למ"ד בצורף ישראל פליגי והוה ליה למימר תיתא למ"ד בצורף עובד כוכבים מחלוקת אלא למ"ד בצורף ישראל דוקא מחלוקת היכי ליתי דאין לומר דליתי נראין דברי לי במכרה לחבלה ודברי חבריי במכרה לעובדה דהכי הוה ליה לשנויי ועוד דאין זה מעין מקומות אחרים בהמוכר הספינה (כ"ב דף עט.) גבי הקדש וכן בפרק קמא דחולין (דף יב.) גבי אשפה שבשוק ומיהו יש לייחס הגירסא כמו שהיה בספרים וכפ"ה ובא לפשוט הבעיא וקאמר הכי ת"ש א"ר נראין כו' אלמא בצורף ישראל נמי פליגי ואיפשטיא בעיין דבין בזו ובין בזו פליגי ותקשי למ"ד בצורף עובד כוכבים דוקא פליגי דלא אתיא בריתא (י) כפשטיה ודמי כלומר אפי' למ"ד בצורף עובד כוכבים דוקא פליגי יש לפרש הבריתא כן ומיהו הפשיטות לא נדחית דלמ"ד בצורף ישראל פליגי והא אף בצורף ישראל קאמר ור"ל דזהו עיקר דוחאי הפשיטות לא נדחית לגירסת הריב"ן נמי יש להקשות אמאי קאמר תיקו הא (כ) כמ"ד בצורף ישראל מחלוק' אי אפשר לייחס הבריתא אם לא שאמר בין בזו ובין בזו מחלוקת ולא קשיא דקאמר תיקו ופשיט בתר הכי דהכי אשכחן בפרק בתרא (דף סח.) גבי בעיא דפוגם מעיקרא מחלוקת דקיימא בתיקו ובתר הכי פשיט ליה: אם

דרבי וולם לא נצרכה (א) שיש לו בה שותפות וקמ"ל ישראל הוא דלא מבטל דעובד כוכבים אבל עובד כוכבים דנפשיה מבטל איכא דמתני לה אברייתא (ב) ר"ש בן מנסיא אומר (ג) עבודת כוכבים של ישראל אין לה בטילה עולמית מאי עולמית א"ר הילל בריה דר' וולם לא נצרכה אלא (ד) שיש לו לעובד כוכבים בה שותפות וקמ"ל דישראל אדעתא דנפשיה פלח: מתני' כיצד מבטלה (ה) קטע ראש אזנה ראש חוטמה ראש אצבעה (ו) פחסה אע"פ שלא חיסרה ביטלה (ז) (ח) רק בפניה השתין בפניה גרדה זרק בה את הצואה הרי זו אינה בטילה מכרה או משכנה רבי אומר ביטל וחכ"א (ט) לא ביטל: גמ' כי לא חיסרה במאי ביטלה א"ר זירא (י) שפחסה בפניה רקק בפניה והשתין בפניה מנה"מ אמר חזקיה דאמר קרא (כ) והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה וכתיב בתריה ואל ארץ יביט והנה צרה וחשכה וגו' דאע"ג דקלל מלכו ואלהיו ופנה למעלה אל ארץ יביט: מכרה או משכנה רבי אומר ביטל [וכו']: זעירי א"ר יוחנן ור' ירמיה בר אבא אמר רב ח"א מחלוקת בצורף עובד כוכבים אבל בצורף ישראל דברי הכל ביטל וחד אמר (כא) בצורף ישראל מחלוקת איבעיא להו בצורף ישראל מחלוקת אבל צורף עובד כוכבים דברי הכל לא ביטל או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת ת"ש דא"ר נראין דברי כשמכרה לחבלה ודברי חבריי שמכרה לעובדה מאי לחבלה ומאי לעובדה אילימא לחבלה לחבלה ממש לעובדה לעובדה ממש מ"ט דמ"ד ביטל ומ"ט דמ"ד לא ביטל אלא לאו לחבלה למי שעתיד לחבלה ומנו צורף ישראל לעובדה למי שעתיד לעובדה ומנו צורף עובד כוכבים וש"מ בין (ב) בזה ובין בזה מחלוקת לא ה"ק א"ר נראין דברי לחבריי כשמכרה לחבלה ומנו צורף ישראל שאף חבריי לא נחלקו עלי אלא כשמכרה לעובדה אבל לחבלה מודו לי מיתיבי (ג) (ד) הלוקח גרוטאות מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר אם משנתן מעות משך יוליך לים המלח אי אמרת בשלמא בצורף ישראל מחלוקת הא מני רבנן היא אלא אי אמרת בצורף עובד כוכבים מחלוקת אבל בצורף ישראל דברי הכל ביטל הא מני שאני התם דאדעתא דגרוטאות זבין אדעתא דעבודת כוכבים לא זבין תנו רבנן (ה) לוה עליה או (ו) שנפלה עליה מפולת או שגנבוה ליסטין או שהניחוה הבעלים והלכו למדינת הים אם

עין משפט נר מצוה

לט א ב מי' פ"מ מהל' עבודת כוכבים הל' ט סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף ח:
מ ג מי' שם הל' י עור ש"ע שם סעיף ז:
מא ד מי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
מב ה מי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
מג ו מי' שם טוש"ע שם סעי' ח וע"ש:
מד ז מי' שם ס"ז הל' ה סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
מה ח מי' שם ס"מ הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

תורה אור השלם

1. וְעָבַר בָּהּ נִקְשָׁה וְרָעֵב וְהָיָה כִּי יִרְעַב וְהִתְקַצַּף וְקִלַּל בְּמַלְכּוֹ וּבֵאלֹהָיו וּפָנָה לְמַעְלָה: וְאֶל אֶרֶץ יַבִּיט וְהִנֵּה צָרָה וַחֹשֶׁכָה מְעוּף צוּקָה וְאֲפֵלָה מְנֻדָּחָה:
ישעיהו ח כא-כב

רבינו חננאל (המשך)

עבד לה הכי כי הדר ומשתככת חמתו והדר ועביד לה כדכתיב והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה וכתיב בתריה ואל ארץ יביט והנה צרה וחשכה מעוף צוקה ואפילה מנודה: פסקא מכרה או משכנה ר' אומר ביטל וחכ"א לא ביטל. איבעיא להו כשמכרה לצורף ישראל מחלוקת ר' וחכמים. אבל אם מכרה לצורף עובד כוכבים דברי הכל לא ביטל. או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת. ת"ש דאמר ר' נראין דברי לרבנן בשמכרה לחבלה. ומאן ניהו צורף ישראל שאף חכמים לא נחלקו עלי אלא כשמכרה לצורף עובד כוכבים דאיכא למימר לעובדה [מכרה]. אבל לחבלה מודו לי. מיתיבי הלוקח גרוטאות מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יוליך לים המלח. אי אמרת בשלמא בצורף ישראל אם מכרה לו פליגי. ורבנן אמרי לא ביטלה. הא מני רבנן היא ומשום הכי כיון שקנאה יוליך לים המלח שעדיין לא ביטלה. וכיון שקנאה ישראל אין לה בטילה עולמית. אלא אי אמרת מכרה לצורף ישראל דברי הכל ביטלה. אמאי יוליך לים המלח. הא כבר ביטלה. ופרקינן כי אמרינן בצורף ישראל ד"ה ביטל (ט) בפירוש עבודת כוכבים. אבל הכא אדעתא דגרוטאות זבין אבל אדעתא דעבודת כוכבים לא זבין. פי' גרוטאות שיברי כלי מתכות: ת"ר לוה עליה או שנפל עליה מפולת או גנבוה ליסטים או שהניחוה בעלים והלכו להם למדינת הים.

(ט) לולי ג"ל אם מכרה כפירוש מדעתא דעבודת כוכבים וכו'.

אם עתידין לחזור כמלחמת יהושע אינה בטלה עולמית. הא דנקט עולמית משום מסקנא דלגב אורחיה קמ"ל דלרב יהודה משום דהויא עבודת כוכבים של ישראל כדמסיק דלא עבודת כוכבים של עובד כוכבים יש לה ביטול דהא ודאי עובד כוכבים שהניח עבודת כוכבים אע"פ שדעתו היה לחזור ולא בטלה יכולה להתבטל ע"י עובד כוכבים אחר ומה שפירש"י נמי בסמוך הרי היא כמלחמת יהושע שדימו העובדי כוכבים לחזור לא פירש כן אלא לישב הלשון של הרי היא כמלחמת יהושע כי אותה (ה) אינו תלוי שדימו לחזור כמה שלא נתבטלה לעולם אלא מפני שעבדוה לדעת ישראל כדמסיק אלא בכך דומה כלומר דעתם לחזור כמו שהיו האמוריים דעתם לחזור ולהכי פריך למה לי למתלא במלחמת יהושע כיון שטעם מלחמת יהושע אינו תלוי בדעתם לחזור אלא משום שעבדוה לדעת ישראל ומסיק כדרב יהודה ואהא ודאי קאי עולמית כדפרישית לעיל: **דאי תנא** לוה הוה **אמינא מדלא** זבנה **לא בטלה**. משמע דאתיא כר' דאי לרבנן אפי' זבנה לא בטלה ועוד מדתלי טעמא בעתידין לחזור דאי לרבנן אפי' אינן עתידין לחזור לא עדיף ממכרה ומכאן יש להוכיח דהא דאמר לעיל משכנה דביטל לר' היינו (ו) כיון שנתקעה דאי לא נתקעה מודה ר' דלא בטיל כיון דדעתו לחזור: **ובא** עובד כוכבים **והשתחוה**. פי' לאותה לבינה עצמה שזקף הישראל אבל בא העובד כוכבים וזקף אחרת והשתחוה לה אינה נאסרת דדלמא לא ניחא ליה לישראל אלא באותה שזקף ודלא כפי' רבינו שמואל: **והולכים** דרך אחרת. והכומרים שעבדוה לא עשאוה עבודת כוכבים אלא לגורך המלכים וכשרואין שאין המלכים חוששין (ז) בהם גם הם מבטלים אותם:

אמר

אם עתידין לחזור כמלחמת יהושע אינה בטילה (ח) וצריכא דאי תנא לוה עליה מדלא זבנה לא בטלה אבל נפלה עליה מפולת מדלא קא מפני לה אימא בטולי בטלה צריכא ואי תנא נפלה עליה מפולת משום דסבר הא מנחת כל אימת דבעינא לה שקילנא לה אבל גנבוה לסטים מדלא קא מהדר אבתרה בטולי בטלה צריכא ואי תנא גנבוה לסטין משום דסבר אי עובד כוכבים שקיל לה מפלח פלח לה אי ישראל שקלה איידי דדמיה יקרין מזבין לה לעובד כוכבים ופלח לה אבל הניחוה הבעלים והלכו למדינת הים מדלא שקלו בהדייהו בטולי בטלוה צריכא אם עתידין לחזור כמלחמת יהושע אינה בטילה מידי מלחמת יהושע מיהדר הדור ה"ק "אם עתידין לחזור הרי הוא כמלחמת יהושע ואין לה בטילה ולמה לי למיתלייה במלחמת יהושע מלתא אגב אורחא קמ"ל כי הא (ט) דאמר רב יהודה אמר רב ישראל שזקף לבינה להשתחות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה מנלן דאסרה א"ר אלעזר כתחילה של א"י דאמר רחמנא "ואשריהם תשרפון באש (י) מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואי משום הנך דמעיקרא בביטולא בעלמא סגי להו אלא מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתייהו דניחא להו בעבודת כוכבים וכי אתו עובדי כוכבים שליחותא דידהו עבדי ה"נ ישראל שזקף לבינה גליא דעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים וכי אתא עובד כוכבים ופלח לה שליחותא דידיה קעביד ודלמא בעגל הוא דניחא להו במידי אחרינא לא אמר קרא [2]אלה אלהיך ישראל [7]מלמד שאיוו לאלוהות הרבה אימא כל דבהדי עגל ניתסרו מכאן ואילך נישתרי מאן מוכח: **מתני'** [3]עבודת כוכבים שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת בשעת מלחמה אסורה בימוסיאות של מלכים הרי אלו מותרות מפני שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עוברים: **גמ'** אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב בית נמרוד הרי היא כעבודת כוכבים שהניחוה עובדיה בשעת שלום ומותר אע"ג דכי בדרינהו רחמנא כשעת מלחמה דמי אי (כ) בעיא למיהדר הדור מדלא הדור בטולי בטלה: בימוסיאות של מלכים הרי אלו מותרות: וכי מפני שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עוברין מותרין אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ה"ק מפני שמעמידין אותן בשעה שהמלכים עוברין ומלכים מניחין דרך זו והולכין בדרך אחרת כי אתא עולא יתיב אבימסא פגימא א"ל רב יהודה לעולא והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו בימוס שנפגם אסור ואפי' למ"ד (כא) אין עובדים לשברים ה"מ עבודת כוכבים דזילא ביה מלתא למפלח לשברים אבל האי לא איכפת ליה א"ל (כב) מאן יהיב לן מעפרא דרב ושמואל ומלאינן עיינין הא רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו (כג) בימוס שנפגם מותר ואפי' למ"ד (כד) עובדין לשברים ה"מ עבודת כוכבים דכיון דפלחה זילא ביה מילת' לבטולה אבל הני שקלי להאי ומייתו בימוס אחרינא תניא כוותיה דר' יוחנן ור"ל (כה) בימוס שנפגם מותר (כו) מזבח שנפגם אסור עד שינתץ רובו ה"ד בימוס ה"ד מזבח א"ר יעקב בר אידי אמר ר' יוחנן (כז) בימוס אבן אחת מזבח אבנים הרבה

אמר

עליו זבח לעבודת כוכבים: **היכי דמי בימוס וכו'**. מנא ידוע לן הי הוה בימוס למוסב והי הוה מזבח שמקריבין עליו לעבודת מיניה:

מאי

כוכבים הרי אלו מותרות מפני שמעמידין אותן בשעה שהמלכים עוברין. ואוקימנה ופעמים שמניחין המלכים אותו הדרך והולכין בדרך אחר. פי' בימוסאות הללו כגון בן שמעמידין עליו עבודת כוכבים. והוא מפורש כל במה לזה ב) במוס. והוא אבן אחת והיא המצבה. ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו בימוס שנפגם מותר. ואפילו למאן דאמר עובדין לשברין הני מילי בעבודת כוכבים דכיון דפלחה זילא ביה מילתא לבטולה. אבל הכא ג) בימוס שקליה להאי ומיפלח לאחרינא. תניא כוותיהו בימוס שנפגם מותר. מזבח שנפגם אסור עד שינתץ רובו. א"ר יוחנן בימוס אבן אחת. מזבח אבנים הרבה.

ח) לפנינו הגירסא מיושלמי כאן ובכ"ה כפ"ד דסוטה ה"ח) תרין מילין סלקין מן גכיכון מפשיטותא דעמיתא ועדוכתא דיומא שביעיא וכנון דקסרין אמרין אף הדא מקומתא אתיא כי הא דאמר וכו'. כ) נראה לפ"ל והוא מפורש בפ"ק דף מו דכל במה המיוחד לעמוד עליה עבודת כוכבים נקרא בימוס. ג) אולי ל"ל אבל הכא שקלי להאי בימוס ומייתי בימוס אחרינא.

עין משפט נר מצוה

מו א (מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים סמג לאוין מה טור ש"ע י"ד סי' קמו סעי' י טז):

מז ב מיי' שם פ"ח הלכ' יא טוש"ע שם סעי' י:

מח ג ד ה מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף יב:

רבינו חננאל

אם עתידין לחזור הרי היא כמלחמת יהושע ואינה בטילה. למה לי למיתנא כמלחמת יהושע. מילתא אגב אורחיה (נקט) קמ"ל כדרב דאמר ישראל שזקף לבינה להשתחות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה. מנא לן בכתחילה של ארץ ישראל דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש. מכדי ארץ ישראל ירושה היא להן מאבותיהן. ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואי משום אלהותיהן שהיו להן קודם שיתן אותה להם הקב"ה ירושה בביטול בעלמא סגי להו. אלא מאי טעמא נאסרו כולהי טעוותיהו. מדפלחי ישראל לעגל גלו דעתיהו דניחא להו בעבודת כוכבים. וכל עבודת כוכבים דעבדו שליחותיהו דישראל קא עבדי. ולפיכך אסרינהו רחמנא. הכא נמי ישראל שזקף לבינה גלי דעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים. ועובד כוכבים בא והשתחוה לה שליחותיה דישראל קא עבד. ודחינן ודלמא בעגל בלחוד ניחא להו לישראל במידי אחרינא לא ניחא להו. לא ס"ד דכתיב אלה אלהיך ישראל. מלמד שאיוו לאלוהות הרבה. אי הכי כל עבודת כוכבים דבהדי עגל ליתסרו שאר עבודת כוכבים לא ליתסרו. ופרקינן מאן מוכח כלומר מי מודיע איזהו מוקדם. ואיזהו מאחרי כן: **ירושלמי** השתחויה אינה מותרת אלא על אבני בית המקדש רבי יונה רבע על סיטריה. ר' אחא רבע על סיטריה. ר' אבהו רבע כי אורחיה א"ר יוחנן לר' חייא בר אבא בבלאי ו) ג' מילין סלקין מן גביכון מפשיטותא דתעניתא וערבתא דיומא שביעאה והדין מקצתא ואתיא כי הא דאמר לא התירו השתחויה אלא לתענית צבור בלבד ובלבד על הצד. וכל מי שאינו כשר כיהושע שאם יפול על פניו יאמר לו הקב"ה קום לך. אל יפול. ובלבד יחיד על הצבור: **מתני'** עבודת כוכבים שהניחוה. עובדיה בשעת שלום מותרת. פי' כגון שהניחוה ובטלוה בשעת מלחמה אסורה בית נמרוד כעבודת כוכבים שהניחוה עובדיה בשעת שלום ומותר. ואע"ג דכתיב ויפץ ה' אתם משם וכשעת מלחמה דמיא הנוחתם. כיון דאי הוו בעו למהדר הוו הדרי כיון דלא הדרי בטולי בטלוה: **מתני'** בימוסאות של עובדי

מסורת הש"ס

ו) נגע"ל מו., ז) [ע"ז תוס' ר"ה יג. ד"ה ולא קמיר וכו'], ח) [ע"ז תוס' ר"ה יג. ד"ה ולא קמיר וכו'], ט) [ב"מ ב קיט:], י) [סנהדרין סג. ע"ש, ה) [נעגל מא. מט:], ו) [ב"ב קעא: חולין סח:], ז) [נעגל מא: מט:], ח) [פוסק' פ"ו ה"ב], ט) [דברים יג], י) [בראשית יג], כ) [בראשית יא],

תורה אור השלם

1. וְנִתַּצְתֶּם אֵת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרִיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא:

דברים יב ג

2. וַיִּקַּח מִמֶּנָּה וַיָּצֶר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מַסֵּכָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

שמות לב ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינה בטילה עולמית ונרכ"ל. נ"ב כך היא גירסת התוס': (ב) שם אי בעו למיהדר: (ג) רש"י ד"ה להשתחות לה וכו' וכל עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה אע"פ: (ד) ד"ה מכדי וכו' וקיימא לן לעיל עובד כוכבים. נ"ב דף מג ע"ל: (ה) תוס' ד"ה אם וכו' כמלחמת יהושע מי אותה שלא נתבטלה לעולם אינו תלויה במה שדימו לחזור אלא מפני שעבדוה כל"ל: (ו) ד"ה דאי וכו' הייט כגון שנתקעה: (ז) ד"ה והולכים וכו' חוסשין להם:

מוסף רש"י

ישראל שזקף לבינה. לבינה בידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקיפה דנקט משום גלוי דעתא הוה, דאי לא זקפתו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסרא, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת בהשתחוותו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מז.). שאיוו לאלוהות הרבה. אף לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין סג.). בימוסיאות. בגין שאינו לגורך עבודת כוכבים וקורין לו אלגר"ר, ומאי בימוס בימה של אבן אחת ומקריב זבחים, דהוי תמציתם דתמצים (לעיל מד.).

מאי קרא. דמזבח הוי מבנים הרבה ומיסורו עד שיגתן רובו: **גיר.** כפור גרוסל"ש: **לא יקומו.** שוב לא יקריבו עליו: **ואי לאו.** דלא ניתלו יקומו: **נעבד.** בבעלי חיים הנאסר לגבוה (ד): **אם שלו.** היה כשהשתמה לו אסור אם לאו אינו נאסר לגבוה: מזיד ורצון חדא הוה אלא תנא רצון אצל אונס: **הכל היו.** בין אונס בין רצון: **כפרהסיא.** לא תתלוו והאי דקתני אונס אסור בפרהסיא: **שעה גזרה.** פרהסיא הוא ואונס הוא: **ואי ישראל מומר.** דא"ל בכל העובדין שלא יהא בהן אחד מומר) אחרי שרואה את ישראל ידם מטה נוטה לבו לעבודת כוכבים: **חזקיה אמר.** לעולם אונס דקתני שאנס בהמת חבירו ואפילו הכי לא תרמיהו אהדדי דהא דתני אסור בגון שניסך לעבודת כוכבים בין קרניה של בהמת חברו דעביד מעשה והא ואי מיתסרא כדיליף לקמן (ע"ב): **והאי נעבד הואי.** בתמיהה. נעבד לא קרי אלא שעשה את הבהמה עצמה עבודת כוכבים: **והאי בימוס בעלמא שויוה.** ובעלי חיים לא מיתסרי משום משמשי עבודת כוכבים: **בגון שניסך לה.** שעשה עבודת כוכבים ועשה בה מעשה אבל בהשתמוחה או עבודה אחרת דלאו בגופה לא מיתסר דבר שאינו שלו: **סימן אחד.** לעבודת כוכבים: **אי נימא מכהנים.** שאנסוה מלכי ישראל לעשות כומרים לעבודת כוכבים וכתיב ולא יגבו אלי (עוד) לכהן לי (יחזקאל מד): **דכני דעם ניכוו.** וקנסא הוא: **מאכני מוכח.** שגנזוה מלכי בית חשמונאי משום דשיקנסום מלכי יון לעבודת כוכבים ע) ואע"ג דהקדש הוו ולא יכול העובד כוכבים לאסרן אפ"ה כיון דעבוד מעשה אסריניהו רבנן: **דלמא כר"פ.** דאמר קרא אשכחו וחרוש שיצאו לחולין וקנסום העובדי כוכבים ויכלו לאסרן: ומאלא

אמר חזקיה מאי קרא. ל"ל דחזקיה אברייתא קאי ולא על דברי רבי יוחנן שהרי חזקיה רבו של רבי יוחנן ומיהו פרק ד' אחים ביבמות (דף לא.): עושה אביי תירוץ על מה שהקשה התלמוד על רב אשי אלא ולאי גם אביי ידע דברי רב אשי והולרך לו לתרץ והתלמוד סידר כן לפי שהוא מתיישב יותר היטב אחר הסוגיא:

בגון שאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמה דידיה. פי' אנסוהו שאמרו להרגו אם לא ישתחוה מאליו אבל אין לפרש שכפפו קומתו בעל כרחו דא"ל הוא לא היה עושה כלום אלא הם עשו מעשה בגופו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו: **מתקיף לה רבי זירא אונס רחמנא פטריה.** תימה מאי קפריך נהי דפטור ממיתה בדיעבד מכל מקום לכתחלה הוא חייב למסור עצמו למיתה ואם כן למה לא יאסר מטעם נעבד דהא פרהסיא דבסמוך לרבא קרי ליה נעבד מטעם דחייב למסור עצמו ואע"ג דבדיעבד פטור בכל אונס פטור ואין לומר דלרבי זירא אונס רחמנא פטריה מכל וכל ואפי' לכתחלה אין למסור עצמו על כך דא"כ מאי רלאה מייתי מולנערה לא תעשה אדרבה מיניה ילפינן (ה) דחייב למסור עצמו בשלהי בן סורר ומורה (סנהד' דף עד.) ו)אפילו במצוה קלה דקאמר הרי זה בא ללמד ומצא למד מה רוצה יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור ואדרבה קלא דומי בהם הוה ליה לאיתויי דמיניה תמצא להוציא אונס כדאמר רבא ועוד קשיא מאי קא מסייעי ליה לרבא בסמוך מבימוסיאות בשעת הגזרה ז) לאסורות אפילו ר' זירא נמי יודע בזה כיון דבשעת הגזרה הוא חייבין למסור עצמן כדאמרינן בשלהי בן סורר ומורה דאפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור ונראה לרבינו יצחק לפרש דבין ר' זירא ורבא לא פליגי בהא לכתחלה חייב למסור עצמו ורבי זירא הכי פריך אונס רחמנא פטריה דיעבד דכתיב ולנערה לא תעשה דבר אע"ג שיש לו למסור עצמו אין לאסור בהשתחוואתו ורבא מסיק דהוא"ל ובפרהסיא חייב למסור עצמו ואע"כ בדיעבד פטור והשתא מסייע שפיר לרבא מבימוסיאות דמשום דחייב למסור עצמו אסר להו וא"ת מאי קא מייתי למפטר אונס מולנערה התם בדין הוא דפטורה משום דקרקע עולם היא י"ל דלא הוכר קרקע עולם לענין פטור המיתה ואין טעם לפטורה ממיתה אלא משום אונס תדע שהרי אם היתה נגנבת בדלון היתה חייבת ואע"ג שהיא קרקע עולם וקרקע עולם לגבי מסירת עצמה למיתה הוכר דמזה הטעם אינה חייבת למסור עצמה אם לא שיאמרו לה או תהרג או תבעל אם אמרו לה או תניחי שיבעלוך או תהרג אין לה למסור עצמה דמרוצת יליפינן ושם אין (ו) לו הטעם למסור עצמו אלא שלא יהרוג בידים אבל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך ודאי אין למסור עצמו ח): **הא בצנעא הא בפרהסיא.** לכאורה משמע דרבא ס"ל דאונס דלענין אין לו למסור עצמו ומתוך כך היה נראה לפסוק כרבי ישמעאל דשרי נמי עבודת כוכבים בצנעא וקשיא דחס ושלום שנפסוק (ו) עבודת כוכבים יעבור ואל יהרג ועוד בשאלתות דרב אחאי פרשת וארא (סימן מב) פוסק כר' יוחנן דאמר בשלהי בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד. ע"ש) משום ר"ש בן יהודאי כל מצות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים וכתם שמי בצנעא מיירי דאין דרך שיאנס אותם בפני י"ג) אם קדשי לכך נראה דרבא נמי אית ליה דרבי יוחנן והא דקא משני לתרוצי הברייתא אפילו אליבא דר' ישמעאל הוא דאתא וכן משמע נמי בפ"ב דכתובות (דף יט.) דרבא אית ליה דרבי יוחנן דא"ל רבא אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרי' להו זילו אתמומו וכו' דאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים וכתם שמי בצנעא מיירי דאין דרך שיאנס אותם בפני י"ג) ומורי דודי הרב ר' משה מקולי בספר המצות שאבר (מ) כתב בסוף פרק בן סורר ומורה וז"ל רבא דפ' ר' ישמעאל לא פליג עליה דר' יוחנן אלא ה"פ אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם בין לאזהרה בין למיתה כשהוא אומר ואי בהם יצא אונס בצנעא מכל וכל בין מאזהרה בין ממיתה אבל הא מודי רבא דאיכא עשה דבכל נפשך שיש למסור עצמו אפילו בכל אונסא כדאמר ר"ל בברייתא כשהוא אומר לא תחללו אהדדיה בכללה והיינו אונס דפרהסיא בין לאזהרה בין למיתה והואיל ורבא שהוא בתרא לא פליג עליה דרבי יוחנן שריר וקיים פסק השאלתות שיש לאדם למסור עצמו למיתה ואפילו באונס בצנעא עכ"ל: **היתה** בהמת חברו רבוצה **לפני עבודת כוכבים.** פירש בקונטרס (ע) לא מיבעיא הרביצה דהגביהה וקנאה ונעשית שלו ולא הירא דמדפריך התם (חולין דף מא.) ממנסן למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מאי קא פריך מדאגביהה לגסן קנייה והוא שלו אלא ודאי אין הגבהתו מועלת רק להתחייב באונסין לכך נראה לפרש דרביצה נקט לרבותא אע"פ שלא הרביצה ולא עשה בה מעשה גדול אסרה במעשה זוטא וסימן ז' לאו דוקא דה"ה כל דהו שהרי סימן אחד בבהמה אינו גמר דבר ומייתי כבר תרגמה אע"ג דרב הונא מייתי לאסרה להדיוט ונעבד שלו אסור מייתי בלאסרה לגבוה דכי היכי דמעשה בגופו כגון שחיטה מהני לאסרה להדיוט ה"ה נמי דמעשיו דידיה כגון ניסך לה בין קרניה מהני לאסרה לגבוה:

אילימא מכהנים. שעשו מעשה ונאסרו אע"פ שאין זו ראיה גמורה דשמא עשו מעשה בשלהם מכל מקום הכי קאמר אפילו היו דומים לזה ולא עשו מעשה רק בשל אחרים לא ראיה היא כדאחי משום דבני דעה ניכהו ואלא מאבני כהנים דבעצמה מעשה ע"ג קרניה וכו' יוחנן דאמר אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חברו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה וכדרב הונא דאמר היתה בהמה חברו רבוצה בפני עבודת כוכבים לא אסרה שחט בה סימן אחד כיון שעשה בה מעשה אסרה מנא לן דמעשה אוסר בעבודת כוכבים אילימא מכהנים דכתיב אך לא יעלו כהני במות את מזבח ה' אשר בירושלים וגו' דלמא שאני כהנים דבני דעה ניכהו ואלא מאבני

מתורה ואפילו בהמתו שלו לא נאסרה דהא אי בעי פגים לה ופרקינן אלא כגון שניסך לה יין לאותה בהמה עצמה בין קרניה שעשאה עבודת כוכבים ועשה בה בעצמה מעשה ע"ג קרניה וכו' יוחנן דאמר אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חברו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה וכדרב הונא דאמר היתה בהמה חברו רבוצה בפני עבודת כוכבים לא אסרה שחט בה סימן אחד כיון שעשה בה מעשה אסרה מנא לן דמעשה אוסר בעבודת כוכבים אילימא מכהנים דכתיב אך לא יעלו כהני במות את מזבח ה' אשר בירושלים וגו' דלמא שאני כהנים דבני דעה ניכהו ואלא מאבני

מכרן

מסורת הש"ס

א) [מוספתא ספ"ו], ב) [עמ"ש תוס' יומא נג: ד"ה הכא על יכו'], ג) ס"ק כח: [נדרים ס. ושם מיתא אונס], ד) לעיל מ: [וש"נ], ה) [בפ"ה: השמד, וכן בסמוך], ו) [נכס"ל: משומד, וכן לקמן], ז) תוקן מ., ח) סס, ט) [לעיל נג:], י) בס"ל: שמד, כ) בס"ל: משומד, ל) רש"ל ל"ל מוק ממלוה כו', מ) [ועי' מוספות יומא פב. ד"ה מה המיכו בוכא ומוספות יבמות נג: ד"ה אין אונס], נ) [ועי' מוספות לעיל מ: ד"ה יכול ומוספות כתובות יט. ד"ה דאמר ותוס' שבת עב: ד"ה רבא],

תורה אור השלם

1. לָכֵן בּוֹאוּ יַכְּפֵר עֲוֹן יַעֲקֹב וְזֶה כָּל פְּרִי הָסֵר חַטֹּאתוֹ בְּשׂוּמוֹ כָּל אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּאַבְנֵי גִר מְנֻפָּצוֹת לֹא יָקוּמוּ אֲשֵׁרִים וְחַמָּנִים: ישעיהו כז ט
2. וּלְנַעֲרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנַּעַר חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:

דברים כב כו

3. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אֲנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי: שמות כ ה
4. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְיָ: ויקרא יח ה
5. וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם:

ויקרא כב לב

הגהות הב"ח

(א) גמ' וחמנים ואי לא יקומו: (ב) שם חזקיה אמר וכו' יין בין קרניה: (ג) שם בימוס בעלמא הוא דשויוה אלא: (ד) רש"י ד"ה נעבד וכו' לגבוה קאמר הס"ד: (ה) תוס' ד"ה מתקיף וכו' מייתי ילפינן בשילהי בן סורר ומורה דחייב למסור עצמו אפילו במצוה קלה: (ו) בא"ד ושם אין לומר הטעם דמאי חזית דדמך סומק טפי למסור עצמו אלא אלא: (ז) ר"ה הא וכו' שנפסוק בעבודת כוכבים יכו' והא דקא משני הכי לתרוצי: (ח) בא"ד הר"ר משה מקולי שאבר ספר המצות כתב בסוף פ' וכו' אהדדיה לבכלליה: (ט) ד"ה היתה וכו' לא מיבעיא. נ"ב פי' זה כתוב בפי' רש"י פ' שני דחולין דף מ:

מוסף רש"י

ולנערה לא תעשה דבר. משום דאונסה היא (נדרים כז.). המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה. אפילו למזבח משום נעבד, עשה בה מעשה אסרה. אף להדיוט (חולין מז.). רבוצה. לא מיבעיא עומדת דבסהגביהה והרביצה קנאה בהגבהה ונעשית שלו, אלא אע"ג דרביצה ולא קנאה אסר לה במעשה (שם).

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ד מהל' אסורי מזבח הל' ו:
נ ב מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה ה סמג עשין ה טוש"ע י"ד סימן קז סעיף ג וברב אלפס סנהדרין סס"ח דף רעד):
נא ג ד מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ג עיין בהסגות ובכ"מ סמג לאוין מה טור ש"ע י"ד סימן קמה סעיף ח:

לעזי רש"י

גרישל"א [גרישל"א]. ברד.

רבינו חננאל

כדכתיב בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות וגו' אי איכא כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשרים וחמנים ואי לא יקומו וקיימא לן כוותיה: תנא נעבד שלו אסור ושל חברו מותר. פירוש אין נעבד נאסר אלא אם הוא קניינו של עובד אבל קנינו של אחר לא. מיתיבי איזהו נעבד כל שעובדין אותו בין שוגג בין במזיד בין באונס בין בראצון האי אונס היכי דמי לאו כגון שאנס חבירו וגזל בהמתו והשתחוה לה הנה אדם אוסר דבר שאינו שלו. ודחי רמי בר חמא לאו אונס כגון שאנסוהו עובדי כוכבים וכפאוהו והשתחוה לבהמה שלו דנמצא אוסר בהמתו: מתקיף לה ר' זירא והא כי האי גונא הוא פטור וכיון דהוא פטור בהמה לאו נעבד היא ומנא לן דכי האי גונא הוא פטור דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וגו'. ובא רבא ופריק האי אונס דפטריה רחמנא בעבודת כוכבים בצנעא אבל בפרהסיא לא ואמר הכל היו ואפילו אונס בכלל לא תעבדם וכשפרט הכתוב ויחי בהם ולא שימות בהם הרי יצא אונס הדר כתב רחמנא ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי דאפילו אונס מיזהר שלא יחלל קשיין אהדדי ואמרינן לא קשיא בצנעא ויחי בהם ולא שימות בהם. בפרהסיא אפילו אונס ולא תחללו. אמרי ליה לרבא תניא דמסייעא לך בימוסאות של עובדי כוכבים שהעמידו בשעת הגזרה אע"פ שהגזרה בטלה איסור בימוסאות לא בטיל והא הכא דגזרה אונס הוא ואפ"ה כיון דבפרהסיא הוה אסור ואמר רבא הא לא מסייען התם דלא בטלה בימוסיאות משום דקי"ל דישראל מומר הוה ופלח להו לרצון. ועבודת כוכבים דפלח להו ישראל אינה בטילה עולמית. חזקיה אמר הא דתנא איזהו נעבד כל שעובדין אותו בין באונס בין בראצון דמשמע כגון דהא גברא אנס חברו ועבד לבהמתו ונאסרה כגון שניסך יין לחמה בין קרני בהמת חבירו ומקשינן האי בימוס עשאה פי' מזבח כמו מצבה עשאה לעבודת כוכבים אחרת ובימוס הא א"ר יוחנן בימוס שנפגם

אמר חזקיה מאי קרא. בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשרים וחמנים אי איכא כאבני גיר מנופצות לא יקומון אשרים וחמנים (א) אי לאו יקומו תנא נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר ורמינהי ב)איזהו נעבד ג)כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד בין באונס ד)ובין בראצון האי אונס היכי דמי לאו כגון דאנס בהמת חבירו והשתחוה לה אמר רמי בר חמא לא כגון שאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמתו דידיה מתקיף לה רבי זירא ה)אונס רחמנא פטריה דכתיב 2 ולנערה לא תעשה דבר אלא אמר רבא הכל היו בכלל 3 לא תעבדם וכשפרט לך הכתוב 4 ויחי בהם ו)ולא שימות בהם יצא אונס והדר כתב רחמנא 5 ולא תחללו את שם קדשי דאפילו באונס הא כיצד 6 הא בצנעא והא בפרהסיא אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייעא לך בימוסיאות של עובדי כוכבים בשעת ז)הגזרה אף על פי שהגזרה בטלה אותן בימוסיאות לא בטלו אמר להו אי משום הא לא תסייען אימר ישראל ח)מומר הוה ופלח להו ברצון רב אשי אמר לא תימא אימר אלא ודאי ישראל מומר הוה ופלח להו ברצון חזקיה אמר כגון שניסך לעבודת כוכבים יין ט) על קרניה מתקיף לה רב אדא בר אהבה האי נעבד הוא האי בימוס בעלמא הוא י) ושרייה אלא אמר רב אדא בר אהבה כגון שניסך לה יין בין קרניה דעבד בה מעשה וכי הא דאתא עולא כ)אמר רבי יוחנן אף על פי שאמרו 6המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה אמר להו רב נחמן פוקו ואמרו ליה לעולא כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל מ)דאמר רב הונא 7היתה בהמת חבירו רבוצה בפני עבודת כוכבים כיון ששחט בה סימן אחד אסרה מנא לן דאסרה אילימא מכהנים ודלמא שאני כהנים נ)דבני דעה ניהו ואלא מאבני מזבח ודלמא נ)כדר"פ ואלא

עצמו אין לאסור בהשתחוואתו ורבא מסיק דהוא"ל ובפרהסיא חייב למסור